

Bezdôvodné obohatenie a náhrada škody z dôvodu porušenia komunitárneho práva vnútroštátnymi orgánmi

Michael Siman

EUROIURIS – Európske právne centrum,
Právnická fakulta UMB

1

Všeobecná charakteristika práv na vydanie BO a na NŠ

- vyplývajú priamo z judikatúry Súdneho dvora bez ohľadu na vnútroštátnu právnu úpravu
- sú dôsledkami základných vlastností KP-a (prednosť, priamy účinok) a povinnosti vnútroštátnych orgánov aplikovať KP ex officio
- nadobúdajú charakter všeobecných zásad KP
- v otázkach neupravených KP-om (judikatúrou Súdneho dvora) sa subsidiárne použije vnútroštátne právo, pričom musia byť zachované zásady rovnocennosti (ekvivalencie) a účinnosti (efektivity)

Michael Siman

2

Zásady účinnosti a rovnocennosti

- znamenajú obmedzenie procesnej autonómie súdnych orgánov ČS-ov (*Rewe, 33/76; San Giorgio, 199/82*)
- **zásada rovnocennosti (ekvivalencie)**
 - vnútroštátny súd nesmie v prípade konaní založených na porušení KP-a aplikovať prísnejšie pravidlá alebo predpisy, ako sú tie, ktoré sa aplikujú na konania vnútroštátneho charakteru s rovnakým predmetom
- **zásada účinnosti (efektivity)**
 - podmienky a priebeh konania v prípade zabezpečenia ochrany práv, ktoré jednotlivcom vyplývajú z KP-a musia byť upravené tak, aby prakticky neznemožňovali alebo nadmerne nesťažovali výkon práv podľa komunitárneho právneho poriadku

Michael Siman

3

Vydanie bezdôvodného obohatenia

- najčastejšie získanie majetkového prospechu získaného plnením bez právneho dôvodu
- *Deville, 240/87*
- napríklad v prípade porušenia čl. 90 a 25 ZES
 - čl. 90 ZES
 - ♦ zákaz uplatnenia vyššieho vnútroštátneho zdanenia na výrobky iných členských štátov v porovnaní s domácimi výrobkami
 - čl. 25
 - ♦ zákaz dovozných a vývozných ciel a poplatkov s rovnocenným účinkom

Michael Siman

4

Náhrada škody

- najvýznamnejšia judikatúra
 - neprebratie smernice
 - *Francovich, C-6 a 9/90*
 - *Dillenkofer, C-178, 179 a 188 až 190/94*
 - prijatie al. ponechanie v platnosti vnútroštátnych predpisov odporujúcich KP-u
 - *Brasserie du pecheur a Factortame III, C-46 a 48/93*
 - porušenie KP-a orgánom verejnej moci
 - *Haim II, C-424/97*
 - porušenie KP-a súdnym orgánom a zodpovednosť sudcu
 - *Köbler, C-224/01*
 - *Traghetti del Mediterraneo, C-173/03*

Michael Siman

5

Náhrada škody

- absolútna objektívna zodpovednosť ČŠ
- predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu
 - dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva;
 - porušenie ustanovenie KP-a je dostatočne presné a nepodmienené a zakladá právo pre súkromnoprávny subjekt alebo povinnosť pre členský štát;
 - existencia škody;
 - priamy vzťah kauzality.

Michael Siman

6

Náhrada škody

- dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva
 - porušenie povinnosti transponovať smernicu riadne a v stanovenom čase;
 - prijatie alebo ponechanie v platnosti vnútroštátneho predpisu odporujúceho KP-u;
 - prijatie správneho alebo súdneho rozhodnutia odporujúceho KP-u;
 - nerešpektovanie ustálenej judikatúry Súdneho dvora ES

Michael Siman

7

Náhrada škody

- orgány ČŠ-ov, ktoré môžu porušiť KP
 - všetky orgány, ktoré konajú v mene členského štátu, najmä:
 - súdny orgán (rozhodcovské súdy ?);
 - správny orgán;
 - zákonodarný orgán.

Michael Siman

8

Náhrada škody

- rozsah náhrady škody
 - peňažná náhrada musí byť primeraná (*Marshall II, C-271/91*)
 - náhrada sa skutočná škoda a ušlý zisk
 - o výške náhrady škody rozhoduje vždy vnútroštátny súd

Michael Siman

9

IV. DÔSLEDKY VLASTNOSTÍ KOMUNITÁRNEHO PRÁVA

Priamy účinok a prednosť komunitárneho práva vyžadujú určitú mieru **súčinnosti zo strany vnútroštátnych orgánov**, najmä pri implementácii a aplikácii komunitárneho práva. Súdny dvor svojou rozhodovacou činnosťou v prípadoch konfliktu komunitárnej a vnútroštátnej normy v podstate vyvinul "konanie druhej generácie"¹⁴⁸, ktoré vychádza zo skĺbenia komunitárneho poriadku a vnútroštátnych právnych poriadkov a umožňuje Súdnemu dvoru donútiť vnútroštátne orgány a osobitne vnútroštátnych sudcov, aby vyvodzovali dôsledky zo zásad priameho účinku a prednosti komunitárneho práva.

Táto povinnosť vnútroštátnych orgánov vyplýva predovšetkým zo **zásady pacta sunt servanda** a zo **zásady komunitárnej lojality**¹⁴⁹, ktoré sú zakotvené v článku 10 Zmluvy o založení ES a na základe ktorých sú členské štáty povinné prijať všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie plnenia záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy alebo z činnosti inštitúcií spoločenstva a zdržať sa „akýchkoľvek opatrení, ktoré by mohli ohroziť dosiahnutie cieľov zmluvy“ alebo ktoré by mohli ohroziť reálny účinok komunitárneho práva.¹⁵⁰

Súdny dvor postupne obmedzil procesnú a inštitucionálnu nezávislosť členských štátov, ktorá bola pôvodne zaručená prinajmenšom v oblasti voľby prostriedkov na zabezpečenie ochrany individuálnych práv priznaných komunitárnym právom¹⁵¹. V súčasnej dobe sú členské štáty povinné v rámci svojej procesnej voľnosti dodržiavať **zásadu rovnocennosti**, podľa ktorej vnútroštátny súd nemôže v prípade konaní súvisiacich s porušením komunitárneho práva aplikovať prísnejšie pravidlá ako sú tie, ktoré sú aplikované v konaniach bez komunitárneho prvku a s rovnakým predmetom¹⁵² ako aj **zásadu účinnosti**, na základe ktorej procesné predpisy v konaniach určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré majú jednotlivci podľa komunitárneho práva, nemôžu byť upravené takým spôsobom, ktorý by výkon práv priznaných komunitárnym právnym poriadkom prakticky znemožňoval alebo nadmerne sťažoval.

¹⁴⁸ Simon, D.: *Les exigences de la primauté du droit communautaire: continuité ou métamorphoses ?*, Europe et le droit, Mélanges Boulois, 1991, s. 481.

¹⁴⁹ *Pozri Komisía v. Belgicko*, 52/84, Rec. 1986, s. 89; *Inno v. ATAB*, 13/77, Rec. 1977, s. 2115; *Vandevenne*, C-7/90, Rec. 1991, s. I-4371.

¹⁵⁰ *Inno*, 13/77, Rec. 1977, s. 2115; pozri tiež *Ratti*, 148/78, Rec. 1979, s. 1629; *Van Colson a Kamann*, 14/83, Rec. 1984, s. 1891.

¹⁵¹ *Lorenz*, 120/73, Rec. 1973, s. 1471.

¹⁵² *Pozri Rewe*, 33/76, Rec. 1976, s. 1989; *San Giorgio*, 199/82, Rec. 1983, s. 3595; *Bozzetti*, 179/84, Rec. 1985, s. 2301; *Van Schijndel*, C-40 a 431/93, Rec. 1995, s. I-4705; *Palmisani*, C-261/95, Rec. 1997, s. I-4025.

1. Práva fyzických a právnických osôb vyplývajúce z porušenia komunitárneho práva

Na základe judikatúry Súdneho dvora **boli fyzickým a právnickým osobám priznané viaceré práva, ktorých sa môžu domáhať priamo na základe komunitárneho práva** a ktoré im vnútroštátne právne poriadky musia bezpodmienečne zaručiť. Jedná sa o práva, ktoré zakladá komunitárne právo bez ohľadu na právo vnútroštátne, ktoré vyplývajú priamo z judikatúry Súdneho dvora a nadobúdajú charakter všeobecných zásad komunitárneho práva.¹⁵³

- a) **právo na sudcu** s cieľom dosiahnuť ochranu práv vyplývajúcich z komunitárneho ustanovenia;¹⁵⁴
 - každá fyzická alebo právnická osoba, ktorej práva sú poškodené opatreniami členského štátu nezlučiteľnými s komunitárnym právom musí mať právo na ochranu prostredníctvom príslušného súdu;¹⁵⁵
 - konanie, na ktoré má jednotlivec právo, musí byť účinné;¹⁵⁶
- b) **právo na "predbežného" sudcu** za účelom zabezpečenia predbežnej ochrany práv vyplývajúcich z komunitárneho práva a to aj za predpokladu, že vnútroštátne právo neumožňuje nariadenie predbežných opatrení a osobitne odklad vykonateľnosti resp. účinnosti vnútroštátnych opatrení považovaných za nezlučiteľné so zmluvou;¹⁵⁷
- c) **právo na vrátenie bezdôvodného obohatenia**, ak k nemu došlo v súvislosti s porušením komunitárnych predpisov;¹⁵⁸
- d) **právo na náhradu škody** spôsobenej porušením komunitárneho práva.
 - členské štáty sú povinné nahradiť fyzickým a právnickým osobám škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva.¹⁵⁹

¹⁵³ K všeobecným zásadám komunitárneho práva pozri kap. I. 1. Všeobecný prehľad prameňov komunitárneho práva.

¹⁵⁴ *Johnston*, 222/84, Rec. 1986, s. 1651.

¹⁵⁵ *Foglia*, 244/80, Rec. 1981, s. 3045.

¹⁵⁶ *Marshall*, 152/84, Rec. 1986, s. 723.

¹⁵⁷ *Factortame*, C-213/89, Rec. 1990, s. I-2433.

¹⁵⁸ *Déville*, 240/87, Rec. 1988, s. 3513.

¹⁵⁹ *Francovich a Bonifaci*, C-6 a 9/90, Rec. 1991, s. I-5357.

2. Zodpovednosť členského štátu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva

Zodpovednosť členských štátov v prípade porušenia komunitárneho práva je **objektívna** a **absolútna**. Členský štát sa jej teda nemôže za žiadnych okolností zbaviť, ani sa z nej nemôže exkulpovať, a to bez ohľadu na to, ktorý orgán konajúci v mene členského štátu škodu spôsobil.

2.1 Predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu

Vznik zodpovednosti členského štátu za škodu podmieňuje judikatúra Súdneho dvora nasledujúcimi základnými predpokladmi:

- **dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva**, vrátane porušenia judikatúry Súdneho dvora;¹⁶⁰
 - **porušená komunitárna norma zakladá práva pre fyzické alebo právnické osoby alebo povinnosť pre členský štát**, ktoré je možné dostatočným spôsobom určiť;¹⁶¹
 - **existencia škody**;
 - **priamy vzťah kauzality** medzi porušením komunitárneho práva a spôsobenou škodou.
- Najväčší **problém v praxi predstavuje vymedzenie „dostatočne závažného“ porušenia komunitárneho práva**, ktoré Súdny dvor posudzuje na základe viacerých znakov:¹⁶²
- stupeň jasnosti a presnosti porušeného ustanovenia;¹⁶³
 - rozsah voľnej úvahy, ktorú porušené ustanovenie ponecháva na vnútroštátne orgány;¹⁶⁴
 - úmyselné alebo neúmyselné porušenie komunitárneho práva alebo spôsobenie škody;
 - ospravedlniteľný alebo neospravedlniteľný omyl;

¹⁶⁰ *Brasserie du pechêur a Factortame III*, C-46 a 48/93, Rec. 1996, s. I-1029, ods. 57; *Köbler*, C-224/01, Rec. 2003, s. I-10239, ods. 56.

¹⁶¹ *Dillenkofer*, C-178, 179, 188 až 190/94, Rec. 1996, s. I-4845.

¹⁶² Pozri napr. *Köbler*, C-224/01, Rec. 2003, s. I-10239, ods. 55.

¹⁶³ Pozri *British Telecom*, C-392/93, Rec. 1996, s. I-1631.

¹⁶⁴ Pozri napr. *Lomas*, C-5/94, Rec. 1996, s. I-2553.

- postoj komunitárnych orgánov ku konkrétnemu porušeniu komunitárneho práva (napr. existencia právoplatného rozsudku o nesplnení povinnosti členského štátu v tej istej veci automaticky spĺňa znaky dostatočne závažného porušenia komunitárneho práva členským štátom).¹⁶⁵

Skúmanie podmienok vzniku zodpovednosti členského štátu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva ponecháva Súdny dvor obvyčajne na **súdy členských štátov**, prípadne skúma iba podmienku dostatočne závažného porušenia komunitárneho práva.¹⁶⁶

2.2 Možnosti porušenia povinnosti členského štátu a rozsah náhrady škody

Členské štáty sa dopúšťajú najmä nasledujúcich druhov porušenia komunitárneho práva:

- absentujúca, neskorá alebo nesprávna transpozícia smernice;¹⁶⁷
- aplikácia ustanovenia vnútroštátneho právneho poriadku odporujúceho komunitárnemu právu;
- použitie legislatívneho, správneho či súdneho postupu alebo praxe, ktoré sú v rozpore s komunitárnym právom.

Komunitárne právo môže porušiť akýkoľvek orgán verejnej moci členského štátu, ktorý koná v jeho mene, najmä:¹⁶⁸

- zákonodarný orgán;
- súdny orgán;
- správny orgán.

Rozsah náhrady škody je podobný ako vo vnútroštátnom práve členských štátov, pretože sa nahrádza **skutočná škoda** a **ušlý zisk**, pričom peňažná náhrada musí byť primeraná.¹⁶⁹ O konkrétnej výške náhrady škody **rozhoduje vnútroštátny súd** a nie Súdny dvor.

¹⁶⁵ *Komisija v. Taliansko*, 48/71, Rec. 1972, s. 529.

¹⁶⁶ *Konle*, C-302/97, Rec. 1999, s. I-3099.

¹⁶⁷ Napr. *Franovich a Bonifaci*, C-6 a 9/90, Rec. 1991, s. I-5357.

¹⁶⁸ Pozri *Brasserie du pechêur a Factortame III*, C-46 a 48/93, Rec. 1996, s. I-1029.

¹⁶⁹ *Marshall II*, C-271/91, Rec. 1993, s. I-4367.